

MENIEZWAMMETJES OP PYRENOAMYCETEN

Eduard Osieck

Jkvr. C.M. van Asch van Wijcklaan 19, 3972 ST Driebergen-Rijsenburg

Osieck, E. 2017. Species of *Cosmospora* sensu lato occurring on pyrenomycetes. *Coolia* 60(2): 101–103.

Various orange-red ascomycetes belonging to the genus *Cosmospora* (formerly *Nectria*) sensu lato occur on (old) stromata of pyrenomycetes. Even microscopically identification is often difficult, if not impossible. Recent molecular studies have shown that besides *Cosmospora* at least 4 more genera are involved: *Dialonectria*, *Macroconia*, *Pseudocosmospora* and *Stylonectria*. It is expected that more new species will be described in the near future. Many if not all could be substrate-specific, like *Dialonectria episphaeria* on *Diatrype* and *Cosmospora arxii* on *Hypoxylon fragiforme*/ *H. howeianum*. It is advised that field mycologists note the species of pyrenomycete on which the ascomata are found, and finds should preferably be microscopically described.

Het beeld van orangerode bolletjes op de (zwarte) stroma van pyrenomyceten (kernzwammen) zal velen bekend zijn. Ook op het Cristellaweekend najaar 2015 in de Noordoostpolder werden ze gevonden en als veldeterminatie gemeld als “*Dialonectria episphaeria* s.l.” (s.l. = in ruime zin), de brede opvatting van wat in het Nederlands wordt aangeduid als het Kogelmeniezwammetje. Voor de eindlijst kon er niets mee worden gedaan omdat een dergelijke ‘sl-groep’ rond het Kogelmeniezwammetje in de Standaardlijst ontbreekt. Een dergelijke groep zou niet hebben misstaan, omdat ook na

Voorlopige sleutel voor meniezwammetjes groeiend op kernzwammen (ontleend aan Lammers & Dam 2016, Ascusleutels A4 en A5, versie 3.1)

- 1a.** Sporen bij rijpheid duidelijk gekleurd (jonge sporen zijn kleurloos). Vruchtlichaam klein, gewoonlijk minder dan 300 µm in diameter; oppervlak glad, wand doorgaans minder dan 20 µm dik; sporen glad of wrattig of ruw gestreept, dikwijls geelbruin. Volgens Herrera et al. (2015) op kernzwammen behorend tot de orde Xylariales zoals kogelzwammen (*Hypoxyton*) groeiend *Cosmospora*
- 1b.** Sporen bij rijpheid kleurloos of licht gekleurd 2
- 2a.** Stroma duidelijk aanwezig in de vorm van een dunne subiculum-achtige hyfenstructuur waarop de vruchtlichamen groeien. Voorkomend op diverse kernzwammen waaronder schorsschijfjes (*Diatrype*) en perforerzwammen (*Prosthecium*) *Stylonectria*
- 2b.** Stroma afwezig 3
- 3a.** Sporen langer dan 15 µm. De in Nederland voorkomende soort groeit op vulkaantjes (*Leptosphaeria*) voorkomend op brandnetels *Macroconia*
- 3b.** Sporen korter dan 15 µm 4
- 4a.** Vruchtlichaam zijdelings inklappend bij droogte; groeiend op soorten behorend tot de korstkogelzwammen (*Eutypa*) of de schorsschijfjes (*Eutypella*) *Pseudocosmospora*
- 4b.** Vruchtlichaam van boven inklappend bij droogte en op andere gastheer groeiend, zoals schorsschijfjes (*Diatrype*) of kruitzwammen (*Melanomma*) *Dialonectria*

microscopisch onderzoek het op naam brengen van deze meniezwammetjes geen sinecure is en in veel gevallen met de huidige kennis zelfs onmogelijk. Uit moleculair onderzoek is duidelijk geworden dat *Dialonectria episphaeria* een groep van nauw verwante soorten betreft die morfologisch niet van elkaar zijn te onderscheiden. Alleen al om die reden zou het gebruik van een sl-groep terecht zijn. Dit is echter nog maar het begin van een ingewikkelder verhaal. Er zijn namelijk nog meer oranje-rode bolletjes op pyrenomyceten die blijkens recent onderzoek tot minstens vijf geslachten behoren: naast *Dialonectria* zijn dat *Cosmospora*, *Pseudocosmospora*, *Macroconia* en *Stylonectria*. In de Standaardlijst worden deze soorten merendeels op één hoop gegooid: het geslacht *Cosmospora* (en vroeger in een nog grotere groep: *Nectria*). Volgens de Standaardlijst gaat het verder in ons land om nog minstens 4 andere soorten meniezwammetjes die op kernzwammen groeien: Netelmeniezwammetje (*C. [= Macroconia] leptosphaeriae*, Schorsschijfjesmeniezwammetje (*C. magnusiana*), Gelatineus meniezwammetje (*C. [= Stylonectria] purtonii*) en Groenwordend meniezwammetje (*C. [= Pseudocosmospora] vilior*).

Wat kun je als waarnemer nu met deze wijsheid? In de voorlopige Ascomycetensleutels A4 en A5 (Lammers & Dam 2016, zie kader voor de meniezwammetjes op kernzwammen) is

Figuur 1. Kogelmeniezwammetje (*Dialonectria episphaeria*) (doorsnede ca. 0,2 mm), 'zoals het hoort' groeiend op het Korstvormig schorsschijfje (*Diatrype stigma*), Winterswijk. (Foto: Aldert Gutter). Op de foto zijn de aan de bovenkant 'ingedeukte' perithecia zichtbaar; een kenmerk van het geslacht *Dialonectria*.

Figuur 2. Meniezswammetjes (doorsnede ca. 0,2 mm) groeiend op de Roestbruine kogelzwam (*Hypoxylon fragiforme*) op beuk, Eerde. (Foto: Willy Heimeriks). Afgaand op het substraat zou dit het onlangs beschreven meniezswammetje *Cosmospora arxii* kunnen betreffen dat gebonden is aan de Roestbruine en de Kleinsporige kogelzwam (Herrera et al. 2015).

al rekening gehouden met de nieuwe indeling in geslachten. Voor de soorten van de geslachten *Cosmospora* en *Pseudocosmospora* zijn ook moderne sleutels beschikbaar, maar deze zijn deels gebaseerd op kenmerken van culturen. Voor het overige is nog veel onduidelijk, maar er gloort hoop: waarschijnlijk zijn veel soorten substraat-specifiek, dus gebonden aan een soort of soortgroep. Zo komt het Schorsschijfjesmeniezswammetje vooral of misschien wel alleen voor op schorsschijfjes van het geslacht *Diatrypella*. Moraal van dit verhaal: noteer van vondsten op z'n minst de soort (of geslacht) van de kernzwam waar het meniezswammetje op zat. Verwijzingen naar relevante literatuur zijn onder de betreffende soorten te vinden op de online Verspreidingsatlas (www.verspreidingsatlas.nl/paddenstoelen).

Literatuur

- Herrera, C., Rossman, A.Y., Samuels, G.J., Pereira, O.L. & Chaverri, P. 2015. Systematics of the *Cosmospora vilioscula* species complex. *Mycologia* 107: 532–557.
- Lammers, H. & N. Dam, 2016. Ascomyceten van Nederland. Deelsleutels A4 en A5. (<http://www.allesoverpaddenstoelen.nl/> onder *Determineren* en dan onder *Ascomycetenproject*)

